

Konferensraad Levy.

Formanden for »Nationaløkonomisk Forening«, Konferensraad, Nationalbankdirektør Moritz Levy, afgik ved Døden den 12. Juli 1892. Han omkom under Katastrofen ved Badestedet St. Gervais i Savoyen, da den forbiløbende Bjergflods pludselige Opsvulmen rev bort med sig det Hotel, hvori han boede.

Moritz Levy var født i København i Aaret 1824, han var Søn af en ubemidlet jødisk Forretningsmand, der, til Forskel fra andre Levyer, gik under Navnet »Mahogni-Levy«, fordi han handlede med Mahognitræ, og der var i dette Øgenavn tillige en Tilsætning af Agtelse, fordi Manden var reel og paalidelig som »Mahogni«. Fra dette tarvelige, gammeldags jødiske Hjem, der i alt Fald en Tid var i Datidens Jødekvarter, Kompagnistræde, en Fortsættelse af Læderstræde, udgik den unge Moritz Levy, og han medbragte derfra en gennemtrængende Følelse af, at Retskaffenhed og Paalidelighed var Forretningslivets Grundpiller, og tillige, at man burde vogte sig for at vove sig længere ud end man kunde bunde.

Strax efter sin Konfirmation allerede som halv-

Konferensraad Levy.

Formanden for »Nationaløkonomisk Forening«, Konferensraad, Nationalbankdirektør Moritz Levy, afgik ved Døden den 12. Juli 1892. Han omkom under Katastrofen ved Badestedet St. Gervais i Savoyen, da den forbiløbende Bjergflods pludselige Opsvulmen rev bort med sig det Hotel, hvori han boede.

Moritz Levy var født i København i Aaret 1824, han var Søn af en ubemidlet jødisk Forretningsmand, der, til Forskel fra andre Levyer, gik under Navnet »Mahogni-Levy«, fordi han handlede med Mahognitræ, og der var i dette Øgenavn tillige en Tilsætning af Agtelse, fordi Manden var reel og paalidelig som »Mahogni«. Fra dette tarvelige, gammeldags jødiske Hjem, der i alt Fald en Tid var i Datidens Jødekvarter, Kompagnistræde, en Fortsættelse af Læderstræde, udgik den unge Moritz Levy, og han medbragte derfra en gennemtrængende Følelse af, at Retskaffenhed og Paalidelighed var Forretningslivets Grundpiller, og tillige, at man burde vogte sig for at vove sig længere ud end man kunde bunde.

Strax efter sin Konfirmation allerede som halv-

voxen Dreng kom Moritz Levy i Handelslære hos en Grosserer i København. Han forblev der nogle Aar og gik saa til Hamborg for at søge videre Uddannelse under større Forhold. Han kom til Hamborg paa en Tid, da Forretningslivet laa nede, og for det unge Menneske, der kom til Byen uden Forbindelser og uden Midler, var det vanskeligt at komme an, og der var en Tid, hvor Levy var paa Grænsen af at lide Nød. Endelig fik han dog en Plads som Bogholder i et Handelshus; Lønnen var tarvelig nok, men der var meget at bestille og meget at lære. Levy førte nu i nogle Aar i Hamborg et ungdomsfrisk Liv opfyldt med ivrigt Arbejde, personlig Uddannelse og ungdommelige Adspredelser. Som gammel Nationalbankdirektør fortalte han med et Smil om de knappe Indtægter, de lystige Farter og den overhaandtagende Klatgæld i hine Dage. Fra Hamborg gik Levy til Dansk Vestindien for at forsøge sin Lykke og han begyndte en Forretning i »korte Varer« sammen med en Tachau. Firmaet Levy & Tachau stod imidlertid ikke længe, og Levy startede derefter paa egen Haand en Mælkeforsyning, der tilførte Kunderne Mælken ligesom nu »Københavns Mælkeforsyning«. Det var noget nyt i Vestindien: Forretningen slog an, og det tegnede til at blive en stor Sukces. Men saa blev Levy syg; han kunde ikke taale det vestindiske Klima, og Anstrængelserne og Spændingen under hans Arbejde for at komme frem kom til, han fik Klimatfeber, faldt sammen og blev dødssyg. Ved Venners omhyggelige Pleje kom han dog nogenlunde over det, men blive i Vestindien kunde der ikke være Tale om, hans Helbredstilstand forbød det. Han tog saa hjem til København med et af Melchiors

Skibe. — Handelshuset Moses & Søn G. Melchior havde den Gang det meste af Danmarks vestindiske Handel i sin Haand og besørgede den med store Sejlskibe, ofte udrangerede Orlogsskibe; med disse Skibe medtog man undertiden Passagerer, og Firmaet stillede sig meget liberalt overfor Uformuende, tog dem med for ringe Betaling eller helt gratis.

Levy kom tilbage til København i 1849, han var da 25 Aar gammel.

Herhjemme var alt optagen af Krigen og Krigsrustningerne; Levy fulgte den almindelige Retning og gik ind i Intendanturen i en eller anden underordnet Stilling og blev i denne til Krigens Slutning. Nu skulde Hertugdømmernes Civil-Administration ordnes. I Flensborg blev der oprettet den saakaldte Centralkasse, en Art Finanshovedkasse for Hertugdømmerne; i denne fik Levy Ansættelse, og hans Dygtighed gjorde sig snart gældende. Den administrative Ordning i Hertugdømmerne skulde opbygges fra ny af, og derunder Statsbogholderiet reorganiseres og herved fik Levy, ved Hjælp af sin kommercielle Erfaring og praktiske Kendskab til Bogholderiet, Lejlighed til at udmærke sig. Chefen for Statsbogholderiet i København, Schiern, lagde Mærke til den unge Mand og henlede den daværende Finansminister Grev Sponnecks Opmærksomhed paa ham. Sponneck var en Mand, der havde Brug for dygtige og kvikke Folk, og det varede ikke længe, før han fik Levy til København, hvor han blev ansat som Fuldmægtig i Statsbogholderiet. Her blev Levy et Aarstid eller to, saa blev der Brug for ham i et specielt Hverv.

Hertugdømmernes Møntvæsen var paa den Tid i

fuldstændig Forvirring. Man havde som Møntfod den gamle slesvig-holstenske Kurant, og denne bestod den Gang kun af stærkt slidte Skillemønter; som Hovedmønter brugte man mest preussiske Thalere, hvoraf en stor Mængde var kommen ind under Krigen 1848—50, og desuden cirkulerede der i Hertugdømmerne en Mængde forskellige, mest gamle, slidte Mønter, der oprindeligt hørte hjemme i de sydlige Nabo-stater, i Hamborg, Lybeck, Mecklenborg, Hannover, Oldenborg osv. Og omvendt cirkulerede der i disse Stater, især i Hamborg og Lybeck, mange slesvig-holstenske Kurantmønter. Denne Ordning, eller rettere Mangel paa Ordning, medførte Tab for den danske Statskasse og for mange Private, især naar de kom i den Situation, at Mønt skulde indsmeltes eller sendes til Udlandet som Betaling. Den danske Regering havde derfor længe været betænkt paa at ordne Forholdet, helst paa den Maade, at der kom ensartet Mønt i Kongeriget og Hertugdømmerne, og der var fremkommet Forslag om at ændre Kongerigets Møntvæsen saaledes, at det nærmede sig Hertugdømmernes, men disse Forsøg strandede paa Hertugdømmernes Modstand. Saa blev Regeringen utaalmodig og i 1854 paabød den uden videre, at Kongerigets Mønt, med enkelte mindre Forandringer og under Benævnelsen Rigmønt skulde indføres i Hertugdømmerne. Det var imidlertid lettere at paabyde en saadan Foranstaltning end at gennemføre den i Praxis. Man kunde nemlig ikke sætte de gamle Mønter, der cirkulerede i Hertugdømmerne, ud af Kurs, inden man havde faaet de nye danske Mønter indført; men disse kunde man ikke faa ind i Cirkulationen; thi dels vilde Befolkningen

nødig have de danske Mønter, fordi de kom som noget paatvungent og uvant, og dels var de danske Mønter for gode, o: havde mere Metalværdi end de tilsvarende gamle Mønter i Slesvig-Holsten, og Følgen deraf blev, at ligesaa hurtigt som Regeringen satte de nye blanke Rigsdaler i Cirkulation, ligesaa hurtigt blev de lagt til Side af Købmændene, sendt til Hamborg, ombyttet med den derværende slette Kurantmønt og indsmeltet. Det blev en kostbar og næsten lidt komisk Situation, den danske Regering var kommen i. Den slette Kurant i Hamborg og Lybeck samt slidte preussiske Thalere strømmede ind i Hertugdømmerne og ind i den danske Statskasse, og de gode nye danske Rigsdaler strømmede ud og indsmeltedes af Hamburgerne. Dette kunde ikke blive ved; man besluttede da at sende en kyndig og betroet Mand til Altona, hvor der fandtes en kgl. dansk Mønt, derfra skulde han paa den danske Regerings Vegne gribe ind i de Forretninger med dansk Mønt, der foretoges i Hamborg og saavidt mulig paavirke dem i vor Favør. Han skulde saaledes indkøbe de danske Mønter, der kom til Indsmeltning, for derved at spare Udmøntningsomkostninger til nye Mønter, og han skulde sælge de slesvig-holstenske og tyske Mønter, den danske Regering efterhaanden indløste. Til denne vanskelige og betroede Post valgtes Levy. Han ansattes som dansk »Møntkontrollør« i Altona, og det viste sig hurtigt, at man i ham havde fundet den rette Mand. Han opererede med udmærket Dygtighed i de indviklede Pengeomsætninger, og Regnskaberne udvise, at den danske Regering sparede betydelige Summer derved. Og samtidig vandt Levy betydelig Anseelse i de hamborgske Børskredse; thi ikke alene maatte man respektere den Dygtighed,

hvormed han optraadte, men tillige beundrede man hos ham den urokkelige Retskaffenhed, paa hvilken alle Forsøg paa Bestikkelse, eller anden Paavirkning, strandede. Han vandt Venner i de hamborgske Handelskredse og iblandt dem især Chefen for det store Hus Pontoppidan & Komp., der den Gang var det Mellemed, hvorigennem en stor Del af Udlandets Handel med Danmark foregik. Ogsaa den danske Regering anerkendte Levys Fortjenester, og den udnævnte ham til Ridder af Dannebrog. Det var en Udmærkelse, som den Gang og for en saa ung Mand, havde ikke lidet at sige, og den vakte da ogsaa en vis Opsigt. For Levy havde Udnævnelsen bl. a. den Betydning, at den hævede hans sociale Position i Hamborg og Altona; før havde han været vel anset paa Børsen, nu blev han søgt ogsaa i de handelsaristokratiske Familiekrede.

Levys Embedsforretninger, baade i København og senere i Altona, lod ham megen Fritid; denne benyttede han fornemlig til nationaløkonomiske Studier. Med stor Iver kastede han sig over Studiet, især af de engelske nationaløkonomiske Forfattere, og studerede fortrinsvis Penge- og Bankvæsen. Hans merkantile Erfaring hjalp ham til en klar Forstaaelse af Theorierne, og under Opholdet i Altona afgav hans Forretninger der, Købet og Salget af Mønter og Barrer og Kampen mellem den danske Rigsmønt og slesvig-holstensk Kurant, praktiske Illustrationer til hans Studier. Levy erhvervede under disse Forhold en dyb og klar Forstaaelse af Pengenes og Omsætningens Mekanik og han tumlede sig paa disse indviklede Gebeter med en sjælden Sikkerhed. Han beholdt ikke sine Kundskaber

for sig selv, men bragte dem snart i Anvendelse og optraadte som nationaløkonomisk Forfatter; han blev nationaløkonomisk Medarbejder af »Dagbladet«, den københavnske Intelligens's indflydelsesrige Organ, og han skrev heri en Række af Artikler om nationaløkonomiske Æmner, som vakte megen Opsigt. Han skrev mest om Penge- og Bankforhold, paaviste saaledes forskellige Mangler ved vort Bankvæsens Ordning, omtalte den høje Pris, der holdtes paa Barrer og fremmed Mønt og den deraf følgende Svingning i Vexelkursen, skrev livlige Artikler om Guldopdagelserne i Kalifornien og Avstralien og om den Indflydelse, de havde paa vort Pengemarked, og kom allerede derved til at advare mod den da herskende overdrevne Tillidsfuldhed.

De fleste af disse Artikler var skrevne anonymt, men for den snevrere og mere intime Gruppe af Politikere og Publicister, der samlede sig om »Dagbladet«, var det selvfølgelig vel kendt, hvem der var Forfatteren til disse interessante og opsigtvækkende Artikler, og de skaffede Levy en betydelig Anseelse i denne indflydelsesrige Kreds.

Saa kom Krisen i 1857. I Avgust Maaned brød den løs i Nordamerika, og som et hvirvlende Stormvejr udbredte den sig derfra over Evropa. I Oktober naaede den England, i Begyndelsen af November angreb den med Voldsomhed Nordtyskland, især Hamborg, og kom omtrent samtidig til Stockholm. I Slutningen af November mærkedes de første Stød i København. Hamborg var den Gang Danmarks Bankier, det var med Blanko-Krediter paa hamborgske Huse, at man arbejdede rundt om i Landet, baade i København og i Provinserne, og det var med Kapital tilvejebragt paa denne

Maade, at man havde fremdrevet det vældige Opsving i Datidens Forretningsliv. Og nu, pludseligt, paa en Gang, svigtede denne Kredit, og Vexlerne paa Hamborg kom tilbage med Protest. Det var som et Jordskælv for alt Forretningsliv, thi det var selve Grundlaget, der svigtede, alt rystedes, og der udbrød Panik. Nationalbanken, der under saadanne kritiske Tider skulde være den solide Forretnings faste Støtte, var selv rystet i sit Inderste og kunde ikke yde Hjælp. Bankens Direktion havde i den forudgaaende gode Tid ment, at den burde støtte Fremgangen og Opsvinget herhjemme ved kulant Imødekommenhed, den var bleven smittet af den almindelig overdrevne Tillidsfuldhed og havde engageret sig for stærkt; dertil kom, at Bankens daværende Fundats for Seddeludstedelsen savnede den fornødne Elasticitet og ikke tillod den at foretage Udvidelser, naar Forholdene krævede det. Da saa Krisen kom, med den svigtende Kredit og med Formindskelse i Indlaanene, stod Banken bunden og ubehjælpelig. Direktionen tabte Hovedet, og en enkelt af dens gamle stive Jurister gik helt fra det. Den offentlige Mening vendte sig med en ikke uberettiget Harme mod disse Direktører, der lige indtil den sidste Tid havde været saa tillidsfulde og store, og hos adskillige indflydelsesrige Mænd vendtes Tanken mod den unge Møntagent i Altona, der forud havde paapeget Manglerne i Nationalbankens Organisation og advaret mod den hele Svindel. Under disse Omstændigheder, just som Krisen og Paniken i København var paa sit Højdepunkt, kom der et Telegram til »Dagbladet« — fra Levy? —, at Pontoppidan i Hamborg maatte standse sine Betalinger. Pontoppidan var vel det Hamborgerhus, som havde de mest udstrakte

Handelsforbindelser med Danmark, især med de jydsk Købmænd; faldt Pontoppidan, vilde dermed »det halve Jylland gaa Fallit«, hed det sig, og derfra vilde Tabene falde tilbage paa Københavns Børs. »Dagbladet« turde ikke offentliggøre Telegrammet, og der aabnedes en hurtig og livlig Telegramvexel mellem ledende Finansmænd og Politikere i København og Levy i Altona. Resultatet blev — rimeligvis efter Levys indtrængende Forestillinger —, at der, efter at Pontoppidans Status var bleven undersøgt af paalidelige Udsendinge fra København, blev ydet Pontoppidan Hjælp af den danske Statskasse. Ved dette resolute, men unægteligt noget usædvanlige og vovelige Skridt, at yde direkte Hjælp af Statskassen til et udenlandsk Handelshus, reddede man den foreløbige Situation. De Personer, der ved denne Lejlighed var de fortrinsvis agerende, var to unge Mænd, der senere i en lang Aarrække skulde være de første Mænd i vor Forretningsverden, det var Levy og Tietgen.

Det var imidlertid ikke nok, at den overhængende Fare fra Hamborg var fjernet, der maatte ogsaa i København skaffes disponible Midler til Hjælp for de solide Firmaer, der kun var i en forbigaaende Vanskelighed. I dette Øjemed blev det besluttet, at der skulde ydes Nationalbanken Hjælp, ved at der af Statskassen stilledes et Beløb af 3 Mill. Rigsdaler til Bankens Disposition, og ved at der tillige skulde oprettes en midlertidig Laanekasse for Kongeriget, til hvilken der skulde skaffes Penge ved at laane 300,000 Lstr. af »Monarkiets« Midler. Man havde dog ikke rigtig Lyst til at overlade Administrationen af disse store Summer til Nationalbankens Direktion. Denne havde jo godtgjort sin Udygtig-

hed, den havde set fejl paa Situationen forinden, og da Krachet saa kom, vidste den hverken ud eller ind. Man maatte altsaa have en Mand ind i Bankbestyrelsen, der overfor Staten kunde yde Garanti for, at de Stats-Midler, der nu betroedes Banken, ogsaa blev forvaltet paa rette Maade. Den Mand, Tanken naturlig maatte henledes paa, var Levy, der ved sine Bladartikler og ved sin Optraeden i Hamborg var traadt saa stærkt i Forgrunden, og han valgtes da til Regeringens »Komiteerede« i Nationalbankens Bestyrelse, et Valg, der kom Levy saa meget belejliger, som hans Stilling i Altona i Løbet af Efteraaret 1857 var bleven temmelig uholdbar paa Grund af den Selvstændighed, hvormed han var optraadt overfor sine Overordnede i København. Hans nye Stilling blev imidlertid i Begyndelsen heller ikke behagelig; thi det vil forstaas, at Levy, der var bleven paaoktrojeret Nationalbankens Direktion, ikke modtoges med synderlig Velvilje af denne; men han forstod snart at gøre sig gældende, hans Sagkundskab, Dygtighed og Paalidelighed gjorde ham inden lang Tid til den ledende Mand i Banken, saa at det faldt saa temmelig af sig selv, at da den tidligere kongevalgte Direktør afgik ved Døden i 1861, blev Levy udnævnt til hans Eftermand, og i denne Stilling forblev han indtil sin Død.

Levys Betydning for Nationalbanken var fornemlig den, at han førte den over fra at være en bureaukratisk indrettet, langsomt og tungt arbejdende Institution til at være et forretningsmæssigt ledet Bankinstitut; men ved Siden deraf fastholdt han, at Nationalbanken havde andre og vigtigere Forpligtelser end den at skaffe sine

Aktionærer et godt Udbytte; til Gengæld for det store Privilegium, Banken sad inde med — Seddelmonopolet — burde den altid have det Almenes Interesser for Øje og fremme disse, selv om det var med Ofre for Aktionærene. I Ledelsen af den daglige Forretning i Banken var Levy forsigtig, og var navnlig ængstelig for at binde Bankens Midler for meget. Det var hans Stolthed, at man efter hans Død skulde kunne sige, at i hans Tid havde Nationalbanken aldrig afslaaet at diskontere en Vexel eller at gøre anden Forretning af Mangel paa Penge. Dette forsigtige Forretningsprincip bidrog til, at Nationalbanken til daglig, og i opadgaaende Tider, kom til at spille en mere tilbagetrukken Rolle; men naar Tiderne blev vanskelige, var det Nationalbanken, som dannede det faste Rygstød for Landets Kredit. Sidste Gang, dette viste sig, var under de kritiske Forhold i Efteraaret 1885 (Mohr & Kjærs og H. P. Hansens Falliter). Da var det ganske særlig Levys kloge og kraftige Ledelse af Nationalbanken, der var Aarsagen til, at Kalamiteterne ikke fik en videre Udstrækning, og at der ikke indtraadte en virkelig Panik. Ved Siden af sin Forsigtighed og Konservatisme var Levy ikke bange for Reformer; han havde hvad Englænderne kalde »a broad view« og var en Mand med Ideer, og fik han efter nøje Overvejelse den Overbevisning, at Ideen var god, selv om den var dristig, saa var han rastløs og energisk for at gennemføre den. Et ret revolutionært Skridt i Bankens Styrelse var saaledes den for faa Aar siden afsluttede Overenskomst mellem de 3 nordiske Hovedbanker, hvorefter deres gensidige Tilgodehavende skulde medregnes til »Metalfonden«.

Levys Indvirkning paa vort Forretningsliv indskrænkede sig imidlertid ikke til Ledelsen af Nationalbanken. Direkte tog han kun Del i nogle enkelte større Foretagender, men indirekte og underhaanden udøvede han en overordentlig Indflydelse i vide Kredse, en Indflydelse, der skyldtes den Tillid, han indgød ved sin hele alvorlige og paalidelige Optræden, ved sin Velvilje og Humanitet og fremfor alt ved sit klare og rolige Overblik.

Nogen lærd Nationaløkonom var Levy ikke, hans Studier havde aabenbart været noget sporadiske; men paa sit specielle Omraade, Penge- og Bankvæsenet, var han en fremragende Kapacitet. Indgaaende theoretiske Studier og rig praktisk Erfaring havde gjort ham dertil, og han fulgte vedvarende med Opmærksomhed hvad nyt der fremkom paa dette Omraade i Literaturen eller Forretningslivets praktiske Udfoldelser. Det meste af, hvad han har skrevet, behandler ogsaa disse Æmner.

Jeg har allerede omtalt hans journalistiske Virksomhed i »Dagbladet«, og den var i Aarenes Løb ret anselig; ogsaa i andre Blade af forskellig politisk Retning har Levy skrevet, men for det Meste anonymt eller under Mærke. Under Navn har han skrevet flere Artikler i »Nationaløkonomisk Tidsskrift« og udgivet et Par selvstændige Skrifter om Pengevæsenet. Hvad der mest udmærkede Levy i denne hans literære Virksomhed, var hans Ævne til at gribe en Sag lige i dens Kærnepunkt og til at fremstille selv vanskelige og indviklede Spørgsmaal paa en klar og letforstaaelig Maade.

Endnu mere end ved sine Skrifter har Levy virket ved det levende Ord, ved sine Taler paa Møder og

Kongresser. Levy var i Besiddelse af en ejendommelig Veltalenhed. Han forstod at fremstille en Sag med mærkelig Klarhed og Vægt; ofte kom Ordene, især i Begyndelsen, lidt tungt og famlende, men naar han først kom i Aande, kunde de strømme frem med en Fylde af aandfulde Bemærkninger, livlige og rammende Udtryk; og saa var der over hele hans Person, denne høje, smukke, gamle Mand, med det hvide Haar og det milde Blik, noget saa usigeligt vindende og noget saa tilforladeligt, at man blev reven med, hvad enten man vilde eller ej. I Nationaløkonomisk Forening have talrige Møder været Vidne til Levys oratoriske Triumfer.

De to Foranstaltninger, ved hvilke Levys Virksomhed har sat sig dybest Mærke i vort offentlige Liv, er Møntreformen af 1873 og Statsgælds-Konverteringen i 1887.

Allerede saa tidligt som i 1870, under den tysk-franske Krig, vejrede Levy, at Bevægelsen begyndte at gaa imod Sølv, og det skyldtes sikkert ham, at Nationalbanken under 27. Avg. 1870 erholdt kgl. Resolution for, at der maatte henlægges Guld i Bankens Realisationsfond i Stedet for Sølv. Denne, og senere tilsvarende Bestemmelser af 1872, satte Banken i Stand til i Tide at forberede Overgangen til Guldmøntfod. Paa det skandinaviske nationaløkonomiske Møde i København i Sommeren 1872 var Levy en af Hovedtalerne for Møntreformen, og han blev Medlem, og ledende Medlem, af den danske Kommission, som blev nedsat for at udarbejde Møntloven, der udkom som Lov af 23. Maj 1873. Levy blev derefter udnævnt til Mønt-Direktør og saavel i denne Egenskab som i hans Egen-

skab af Nationalbankdirektør blev det ham, der kom til at lede de Operationer, ved hvilke Møntreformen blev ført ud i Livet; og det skyldes først og fremmest ham, at Reformen blev gennemført med en Præcision, og tillige saa fuldstændigt og med saa forholdsvis smaa pekuniære Ofre, at det vakte Beundring baade i Ind- og Udlandet. Man har senere rejst Tvivl om det hensigtsmæssige i saaledes at gaa over fra Sølvfod til Guldfod. Jeg vil ikke her indlade mig paa det omfattende og meget indviklede Spørgsmaal, om Guld eller Sølv, eller begge Metaller i Forening, er det bedste Grundlag for et Lands Møntvæsen; jeg vil kun hævde, at for Danmark var der den Gang intet Valg. Da vore Nabolande gik over til Guldmøntfod, maatte vi lade vor lille Jolle følge Strømmen. Det var blevet til en sikker Ruin for Landet, om vi havde beholdt Sølv-møntfoden, vore Penge vilde da have været baserede paa et usikkert Grundlag, idet Sølvet under stærke Svingninger er sunket fra 61 à 62 pence til 38 à 39 pence. Vi vilde med vor Sølvmøntfod have været stillede omtrent som et Land, der til Omsætningsmiddel har Papirspenge, hvis Mængde forøges uforholdsmæssigt stærkt og som derfor falder i Værdi.

En saadan Tilstand, med dens nominelle Stigen af Værdierne kan for en overfladisk Betragtning se ud som en Velstandstid, men Velstanden er kun tilsyneladende og selvfortærende, og det vil snart vise sig, at der i Virkeligheden er Tilbagegang. Det har da ogsaa vist sig, at de Lande, der beholdt deres Sølvmøntfod, stadig have set hen til Guldmøntfoden som et Redningsmiddel for dem.

Levy var iøvrigt ingeniørlunde blind for de Ulemper,

der var en Følge af, at saamange Lande omtrent samtidig gik over fra Sølv til Guld, og paa den internationale Møntkonference i Paris i 1881, ligesom ogsaa paa det skandinaviske nationalekonomiske Møde i Malmø samme Aar, behandlede han dette Æmne, og han fremkom med et Forslag sigtende til at afhjælpe disse Onder. Forslaget gik ud paa, at man skulde indskrænke Guldcirkulationen ved at ophøre med Udmøntning af mindre Guldmønt; intet Land skulde have mere end én Hovedmønt, England Sovereignen, Frankrig 20 Francen, Tyskland 20-Marken, Amerika 5-Dollaren, Norden 20-Kronen osv.; men de smaa Guldmønter skulde inddrages; derved vilde der indvindes en disponibel Guldmængde, som den Gang regnedes at ville udgøre 1½ Milliard frcs. Ligeledes skulde de smaa ufunderede Sedler inddrages. Paa denne Maade vilde der fremkomme et stort tomt Rum i Cirkulationen, og det skulde udfyldes med Sølv. Derved vilde der blive Anvendelse for ca. 2 Milliarder frcs. i Sølv. For at Omsætningen ved det meget Sølv ikke skulde blive for tung i den daglige Omsætning, foreslog han dernæst, at der skulde udstedes »Sølvsedler«, der skulde være helt ud funderede paa Sølv og som kun skulde have begrænset Cirkulation som Skillemønt for at forebygge Misbrug fra Statsmagtens Side. Dette Levys Forslag vakte en Del Opmærksomhed, men fandt ikke strax nogen rigtig Anerkendelse; først efterhaanden er Anerkendelsen kommen. Den nys afdøde Direktør for den tyske Rigsbank v. Dechend sluttede sig til Forslaget, og nu i den seneste Tid har Verdens første Avtoritet paa Møntvæsenets Omraade, Gehejmerraad Soetbeer, udtalt, at Levys Forslag er den eneste Mulig-

hed for en praktisk Løsning og tilraadet den internationale Montkongres, der snart skal sammentræde, at antage det som Grundlag for sine Forhandlinger.

Den anden store Sag, som Levy anvendte sin Kraft paa, og hvis heldige Gennemførelse i væsentlig Grad skyldes hans Medvirkning, er Statsgældens Konvertering i 1887. Der er ogsaa rejst Indvendinger mod denne Foranstaltning, og selvfølgelig havde den, som alt menneskeligt, baade sine mindre gode som ogsaa sine heldige Sider; men det kan fornuftigvis ikke betvivles, at de sidste var de overvejende. Konverteringen bidrog til at trykke Renten her i Landet ned i Niveau med Udlandets, og derved bragte den en Lettelse for Produktionen og særlig for alle Ejendomsbesiddere, idet disses Prioriteter blev billigere at forrente; og Konverteringen bragte derhos Statskassen, og dermed alle Borgerne, en direkte Udgiftsformindskelse af ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. om Aaret til Statsgælds-Renten.

Foruden disse to store Sager var der en Mængde andre vigtige Opgaver, som Levy i Aarenes Løb virkede for, og næsten alle blev de ført lykkelig til Ende. Levy sagde en Gang til mig, at hans bedste Egenskab var, at han havde Held med sig, at alt, hvad han tog sig for, lykkedes, — han sagde dette i Anledning af en politisk Aktion med et liberal-oppositionelt Anstrøg, hvori vi begge tog Del, men som forøvrigt ikke havde Held med sig —. Det er nok muligt, at Levy havde hvad man kalder en »lykkelig Haand«, men Aarsagen dertil turde være, ikke det blotte Held, men den, at han havde et ualmindelig skarpt Blik for, hvad der var gennemførligt, og at hans hele ædruelige Temperament kun tillod ham at tage saadanne Sager op, og

naar han saa havde taget en Sag op, saa kastede han sig over den med hele sin Kraft og skyede ikke store Ofre af Tid og Penge for at føre den igennem. Han havde den Ejendommelighed, at han, saavidt muligt, kun beskæftigede sig med en Ting ad Gangen, men saa gik han ogsaa fuldstændig op i den, den betog ham helt, han talte, tænkte og drømte kun om den, naarsomhelst man traf ham, førte han Talen hen paa den, altid drøftede han, saalænge det stod paa, det samme Æmne og det var for en stor Del derved han fik den Klarhed og Fasthed, der hjalp ham saa meget til at føre Sagen lykkeligt igennem.

Men om end Levy saaledes altid var stærkt interesseret og optaget, snart af en, snart af en anden Sag, saa var det dog en og den samme »røde Traad«, der gik gennem dem alle og som var bestemmende for hans Synsmaade, det var det Almenes Interesse, og ved det Almene forstod han først og fremmest den store ubemidlede Befolkning, Arbejdsklassen. Naar han virkede for et eller andet Foretagende, naar han støttede en eller anden finansiel eller nationaløkonomisk Foranstaltning, saa var Hovedhensynet for ham ikke at tjene Penge til de Velhavende, men det var at fremme Arbejdsklassens moralske og økonomiske Vel. Og han mente, at Arbejdsklassen skulde ophjælpes ved Selvhjælp, ved at forøge Virksomheden i Landet, saa at denne gav rigelig Adgang til god Fortjeneste. Naar jeg talte med ham, var det stadig dette Synspunkt, han kom tilbage til som det afgørende. Jeg skal tage et Par Exempler fra hans sidste Levetid og meddele et Par Breve, jeg fik fra ham i 1891, og som synes mig karakteristiske for ham:

»Nyttaarsmorgen 1891.

Kære Hr. Professor!

Ved imorges at tænke over de forskellige Spørgsmaal, der særlig ville spille en større Rolle i 1891. kom jeg særlig til at dvæle ved Alderdomsforsørgelsen, og kunde jeg, trods min Daarlighed, have Lyst til for Alvor at tage fat paa denne Sag og muligvis bidrage til en virkelig Løsning af dette vanskelige Spørgsmaal. For at en saadan skal kunne findes, havde jeg Lyst til at tale med Estrup og formaa ham til at udnævne en Kommission, der skulde have den Opgave at udarbejde et Forslag baseret paa Tilskud fra den arbejdende Klasses Side, fra Kommunens og fra Statens Side. Forsørgelsen maatte ikkun komme saadanne Personer tilgode, som have Indfødsret; Forsørgelsesret som til Fattigforsørgelse er ikke nok, da vi ellers blive oversvømmede med Trængende og Gamle fra Nabolandene . . .*)).

Men forinden jeg taler med Estrup, kunde jeg ønske at konferere med Dem og helst vilde jeg kunne møde i Nationaløkonomisk Forening ved Rubins Foredrag med Estrups Tilsagn i Lommen**). Da jeg paa Grund af min Svagelighed er hjemme i de første 8 Dage, beder jeg Dem at besøge mig en af de nærmeste Dage, naar det bedst passer Dem.

Ønskende Dem og Deres et godt Nytaar forbliver jeg som altid

Deres hengivne

M. Levy.*

»Cannstadt, 14. April 1891.

Kære Hr. Professor!

I mit herværende frivillige Fangenskab har jeg rigelig Tid til at beskæftige mine Tanker med økonomiske Spørgsmaal, og

-
- *) Her udgaar et større Stykke, da det paa Grund af fortrolige Meddelelser ikke egner sig til Offenliggørelse.
- ***) Det Foredrag af Rubin, som Levy hentyder til i Brevet, er det, som R. holdt i Nationaløkonomisk Forening i Begyndelsen af Aaret 1891 og hvori han nærmere udviklede og forsvarede det af Hørup i Folketinget indbragte Forslag til Alderdomsforsørgelse. Levy fik isøvrigt ikke Lejlighed til at gøre noget videre ved Sagen, thi hans Sygdom tog netop den Gang saa stærkt Overhaand, at han i lang Tid ikke kunde gaa ud, og saasnart han blev lidt bedre, maatte han rejse til Badet Cannstadt for at søge Hjælp.

jeg har ikke kunnet undgaa at dvæle ved visse Forhold i Hjemmet og at sammenligne dem med Tilstandene her. Det gør mig ondt at maatte sige, at de sidste unægtelig bære Prisen. Lad mig sige Dem, hvad der særlig har gjort et stærkt Indtryk paa mig her i Modsætning til Forholdene hjemme.

Man ser her og i Stuttgart bogstavelig ingen Tiggere, det skulde da være en eller anden stakkels Invalid uden Arme eller Ben. Alle arbejde, gamle og unge. Manden og Børnene, saavel Piger som Drengene (de større) have Beskæftigelse i Fabriken, Moderen sørger for Huset, men bidrager samtidig til Underholdet ved Syarbejde i Hjemmet. Man ser saa disse Mennesker gaa til og komme fra Fabriken. Ingen Skælderier eller Drukkenskaber; hver fører med sig sin Flaske, ikke med Øl eller Brændevin, men med tynd, uskadelig Æblemost. Alle ere de ordentlig klædte, særlig Pigerne. Disse ere overmaade renlige, især naar de komme fra Arbejdet: en tarvelig, men net Kjole og et yderst renligt Forklæde og hver med en Spaanæske i Haanden til Frokosten. Dette er alt deres Pynt, ingen Chignon, Parasol eller pynteligt Overstykke og do. Hat. Fabrikpigerne Paaklædning paa Gaden er ganske som renlige Stuepigers hos os indendørs, men derfor er der ogsaa Forslag i Pengene og de behøve ikke at ty til Løsagtigheder som en Bifortjeneste. Ikke et Barn ser man med Træsko eller Trætøfler eller barfodet, alle have de gode Støvler paa. Dette ser man bedst ved at iagttage Børnenes Vandring til og fra Kommuneskolen. Absolute Fattigskoler kendes ikke, thi i disse maa der i alt Fald betales 4 Rmk. aarlig for hvert Barn. Derved opretholdes Følelsen af Forpligtelsen som Familiefader. Fattighuset er ikkun svagt besat, og da ikkun af meget gamle og svagelige Individuer.

Men naar de anførte Forhold ere saa tilfredsstillende, hvilken er saa Aarsagen? Svaret er, her er Arbejde for alle ledige Hænder i den udbredte Fabriksindustri, man forfalder ikke, fordi man intet Arbejde har. En almindelig Undskyldning hos os.

Alt dette har ledet mine Tanker hen paa vore egne beslægtede Tilstande. Det er godt nok stadig at jamre over Fattigdom etc., men vilde det ikke være naturligst fremfor alt at vedtage en saadan Toldlov, der gav Udsigt til at opretholde den bestaaende Virksomhed og skabe nye. Hjælp Arbejderne først og fremmest til Arbejde og lad saa det andet komme bagefter, men som Forholdene nu ere, tragter man jo efter at omdanne hele Landet til en stor Almisseanstalt (med Valgret). Hvor

sørgeligt er det ikke, at Hr. . . . og alle hans Eftersnakkere endnu holder paa Frihandelen, under hvilken vi sandelig for Tiden ikke kunne trives, da den er en Hindring for nye Virksomheder og skader de bestaaende. Det er ufatteligt, at Bondestanden ikke formaar at indse, at Afsætningen for dens Produkter først og fremmest har sit naturlige Marked i vort eget Land og at ikkun Overskudet maa søges afsat i Udlandet. Siger Udlandet engang stop, og dette kan ske baade med Kvæg, Svin og Smør, hvad saa? Vil saa en i økonomisk Henseende stillet ubemidlet Befolkning kunne forbruge alle vore Landbrugsprodukter?

Nej, sandelig ikke. Men derfor kræver Landmandens sande Interesse, at Haandværksarbejdere og Industriarbejdere kunne finde Arbejde og blive saa velstillede, saa at deres Forbrugsevne stiger. Derved skabes større hjemlig Afsætning for Landbruget, og om dette ikkun kan naas ved at Bonden betaler sine Maskiner og sine Klædningsstykker og enkelte andre Genstande noget dyrere, er sandelig uden Betydning ligeoverfor Udvidelsen af det hjemlige Marked og derved Opnaelse af bedre Priser for mange af hans Produkter.

Men skal dette naas, da maa vi lade alle Principrytterier fare og arbejde for en fornuftig Toldlov, der tilstrækkelig beskytter Haandværk og Industri, og efter min fulde Overbevisning vilde Vedtagelsen af en saadan nok saa meget komme Landbrugerne tilgode og bidrage til Sikringen af deres Existens, naar Udlandet falder fra, og vedbliver Forholdene at udvikle sig som hidtil — vedbliver Kvægexporten fra Amerika til Europa, Forbudet mod amerikansk Svinekød hæves og Irland lærer at lave bedre Smør -- da, ja da sidde vi godt i det med vor Afsætning af Landbrugsprodukter.

Naar jeg nu, skønt med tilbundne Hænder, sender Dem disse Linier, kære Professor, saa er det med den Bøn, at skænke dem en moden Overvejelse . . . . (et Stykke udgaar her).

Med venlige Hiisener

Deres hengivne

M. Levy.* *)

---

*) Det maa ved Bedømmelsen af disse Breve ikke glemmes, at de ikke ere bestemte til Offenliggørelse, de ere derfor lidt skødesløse i Formen, lidt frie i Udtrykkene, men da de ere karakteristiske for Levys nationaløkonomiske Opfattelse og tillige ere fra hans sidste Levetid, har jeg trot mig berettiget til at offenliggøre dem, idet jeg dog har udeladt enkelte mere fortrolige Meddelelser. V. F.-H.

Det vil ses, at strax Nytaarsmorgen er det Arbejdsklassens Vel, der er hans første Tanke, og den optager ham stadig, selv naar han plages af Sygdom og Smerter. Et karakteristisk Træk af ham, der gaar i samme Retning, var det, at han var Medlem af Bestyrelsen for Aktieselskabet »Burmeister & Wains Fabriker«, men at han som saadan ikke interesserede sig synderligt for Selskabets store Forretninger, men derimod i høj Grad for dets Alderdomsforsørgelse for Arbejderne, og han bestyrede denne som en lille selvstændig Domæne og bestyrede den paa demokratisk Vis i Forening med Delegerede fra Arbejderne.

Levy begyndte som en fattig Mand, han døde som en rig Mand. Sin Formue tjente han ikke ved dristige, geniale Spekulationer, noget saadant laa fjernt fra hans forsigtige, ædruelige Temperament. Han har selv fortalt mig, hvorledes han fik sin Formue. Grunden dertil blev lagt ved et enkelt stort Lykketræf (en Lotteri-Obligation) og lidt efter lidt forøgede han Formuen ved klog Anbringelse og ved stadig Sparsommelighed. Han var i høj Grad nøjsom med sine personlige Udgifter, og uagtet han bortgav store Summer i velgørende Øjemed og ved enkelte Lejligheder endog kunde udvise en ligefrem storslaet Gavmildhed, kunde han derfor hvert Aar lægge Penge op, og i Tidens Løb udgjorde det store Summer. Hans Stilling og den Tillid, han nød, skaffede ham ogsaa nu og da betydelige Extra-Indtægter. Som et enkelt Exempel herpaa skal jeg anføre, hvad han en Gang har fortalt mig, at han i den første Tid, han var Nationalbankdirektør, jevnlig i Forening med sin Hustru blev indbudt til Middag hos en af vore største Rigmænd, en

Generalkonsul S., men stadig afslog at tage imod Indbydelsen. Generalkonsulen spurgte ham, hvorfor han ikke vilde komme til hans Middage? Levy svarede, at han ikke havde Raad til at gøre Gengæld og hans Hustru ikke til Toiletterne. Det gjorde synlig Indtryk paa den rige Mand, og da han kort efter døde, var Levy i hans Testamente udnævnt til Exekutor, hvad der indbragte en anseelig Sum. Levy mente selv, at det var hans Samtale med Generalkonsulen og dennes Agtelse for hans Sparsommelighed, der havde foranlediget det.

Levys Liv var i det Hele lykkeligt. Bag hans strenge og undertiden lidt gnavne Ansigtstudtryk laa der skjult en hel Del Humør og Skjelmeri, et lyst og kærligt Syn paa Menneskene og Livet. Han havde mange Venner og Beundrere og, tror jeg, ikke en eneste Fjende; han var stolt og glad ved sin Stilling og sin Gerning, og han følte, at han udfyldte den; af ydre Anerkendelse og Udmærkelser modtog han efterhaanden det meste af, hvad der overhovedet kan tildeles et Menneske i vort Samfund, han blev Konferensraad, Kommandør af Dannebrog af 1ste Grad, Dannebrogsmænd og fik flere høje udenlandske Dekorationer. Den første store Sorg, der ramte ham, var hans Hustrus Død. Hans unge, yndefulde Hustru havde været den, der bredte et Skær af Skønhed og Poesi over hans Hjem, hendes Kærlighed havde været hans Livs største Lykke, og hans Smerte ved hendes tidlige Bortgang var dyb og langvarig; han forvandt den dog lidt efter lidt i Samlivet med deres Børn (3 Sønner og 1 Datter) og ved at fordybe sig i Arbejde. Endmere end før optoges han af Interesse for det Almene, og der fulgte nu en lang Periode, der var opfyldt med virksomt og lykkeligt Arbejde. Men saa i hans

sidste Livstid kom der atter haarde Tider for ham; hans Kræfter begyndte at tage af, og han blev overfalden af en Sygdom, der uden egentlig at gøre ham »hjertesyg«, uafadelig pinte og drillede ham; det trykkede ham og indvirkede paa hans Humør, han blev tilbøjelig til at se for mørkt paa Tilstanden herhjemme, hans Tillid til Fremtiden rystedes, han trak sig mere og mere tilbage, følte sig træt og ked af Livet, og var bestemt paa i en nær Fremtid at ville nedlægge sin Stilling som Nationalbankdirektør. Men da saa Efterretningen kom om det sælsomme Ulykkestilfælde, der havde bortrevet ham, følte man alligevel hans Død som et stort, et uerstatteligt Tab. Man havde i ham mistet en Mand, der i 35 Aar, altsaa i en hel Generations Tid, havde indtaget en af de mest fremskudte og beherskende Stillinger i vort Forretningsliv og som ud fra denne Stilling ved sin fremragende Dygtighed, ved sin Personligheds Vægt, ved sin usvigelige Retskaffenhed og Sanddruhed, ved sit rolige og klare Overblik havde udøvet en overordentlig Indflydelse og som havde benyttet denne til først og fremmest at virke for almene og humane Interesser.

V. Falbe Hansen.
